

wordt, gaan mensen dat in de toekomst ook doen.

Hoe kan het dan dat er zo'n groot verschil zit tussen de schulden van de verschillende landen?

Dat heeft ook met cultuur te maken. Jullie cultuur is gebaseerd op sparen. Eeuwenlang zijn er pensioenfondsen. Waarom? Omdat het in jullie DNA zit dat er op lange termijn gespaard moet worden om een aantal risico's af te dekken. Jullie zijn één van de landen met een spaar- en investeercultuur. Aan de andere kant heb je de landen die eerder wortelen in een kredietcultuur. Denk aan de Zuid-Europese en Angelsaksische landen. Die hebben altijd al andere stappen genomen om onevenwichtigheden op te lossen. Bijvoorbeeld door devaluaties. De vraag is nu: hoe ga je dat oplossen?

Nou, zegt u het maar.

Eerst maar even de korte termijn. We moeten af van die schuldver-

slaving. En niet geleidelijk, maar in één keer, cold turkey. De heel zwaar verslaafden mogen misschien nog een lichte dosis methadon hebben maar daar moet het bij blijven. Dat is de lijn die de Duitse Bondskanselier Merkel volgt en ze heeft gelijk. Ze maakt zich daar niet populair mee en raakt geïsoleerd. Het gevaar bestaat dat er toch weer wordt gemarchandeerd.

Zijn de gevolgen van de pijn die dat veroorzaakt niet te groot voor de economie?

Als je nu niet begint dan gaat het over tien jaar alleen maar meer pijn geven, dus je moet op zeker moment in de juiste richting beginnen te wandelen. Duitsland bijvoorbeeld is een jaar of twaalf geleden begonnen om de eigen concurrentiekracht te verstevigen. Dat heeft pijn gedaan. Denk je dat de Duitsers nog jaren lang transfers willen betalen aan een heleboel zuidelijke landen? Ik denk het niet.

“We gaan het op deze manier geen jaren houden. Krachten die duwen op munten of balansen kan je niet zomaar met mensenhanden stoppen”

Ondanks de noodzaak van harde actie bent u optimistisch over Europa.

Europa lijkt nu het kneusje, maar er zit heel veel verborgen kracht in die we denk ik niet mogen opgeven.

Europa is een heel grote markt, die zelf heel veel dynamiek kan creëren. We zijn geen eenheidsworsten, we hebben verschillende smaken. We appreciëren de Italiaanse design, de Duitse ingenieurs, de Nederlandse handelskracht. Al die verschillende aspecten maken dat er ook heel veel concurrentie is en dat leidt tot innovatie en verbetering.

De Verenigde Staten zijn misschien het andere uiterste. Dat land heeft sterk geprofiteerd van zijn schaalgrootte, maar is daarvoor een interne eenheidsworst geworden dat zijn fabrieken naar China heeft verhuisd. Daar gaan ze nog spijt van krijgen.

Al met al is het pessimisme over de toekomst van Europa overdreven.

De euro gaat het dus redden?

Dat staat niet vast, iets dat onhoudbaar is stopt op gegeven moment. We gaan het op deze manier geen jaren houden. Krachten die duwen op munten of balansen kun je niet zomaar met mensenhanden stoppen. Die krachten zijn te groot. Kijk bijvoorbeeld naar de wisselkoersen. Of het nu over Chinese yuan versus de dollar gaat of over de euro, deze kan je niet oneindig manipuleren.

Dat klinkt als een einde van de euro.

De euro past zich aan of houdt op. Als je niet een stuk flexibiliteit inbouwt en wilt nadenken over aanpassingen dan stopt het inderdaad. Hoe meer politici zeggen we passen niet aan, hoe meer ze de economische realiteit ontkennen.

Hoe krijgt de euro meer ademruimte?

Wat ik voorstel is een Braziliaans scenario waarin je geleidelijk aan de spanningen wegneemt. Je kan perfect een systeem maken waar je bijvoorbeeld een aantal landen stilletjes aan uit die euro haalt en langzaam aan laat devalueren met zo'n 5 procent per jaar, onder toezicht oog van de ECB.

Speculanten krijgen minder grip op zo'n tweede muntzone die veel meer een homogeniteit heeft zowel qua economische politiek als budgettaire target. Dat is een mogelijkheid en zeker geen eenvoudige. De meeste economen zullen wellicht zeggen dat het complete waanzin is, maar wat vandaag waanzin lijkt, is misschien binnen tien jaar gewoon de weg die stilletjes aan open ligt.

Dus Griekenland uit de euro betekent geen einde van het Europese project?

Nee, dat denk ik niet. Het zal eerder versterkend zijn voor degenen die er nog in zitten dan verzwakend. Het hele verhaal 'als dat gebeurt dan implodeert de euro' is